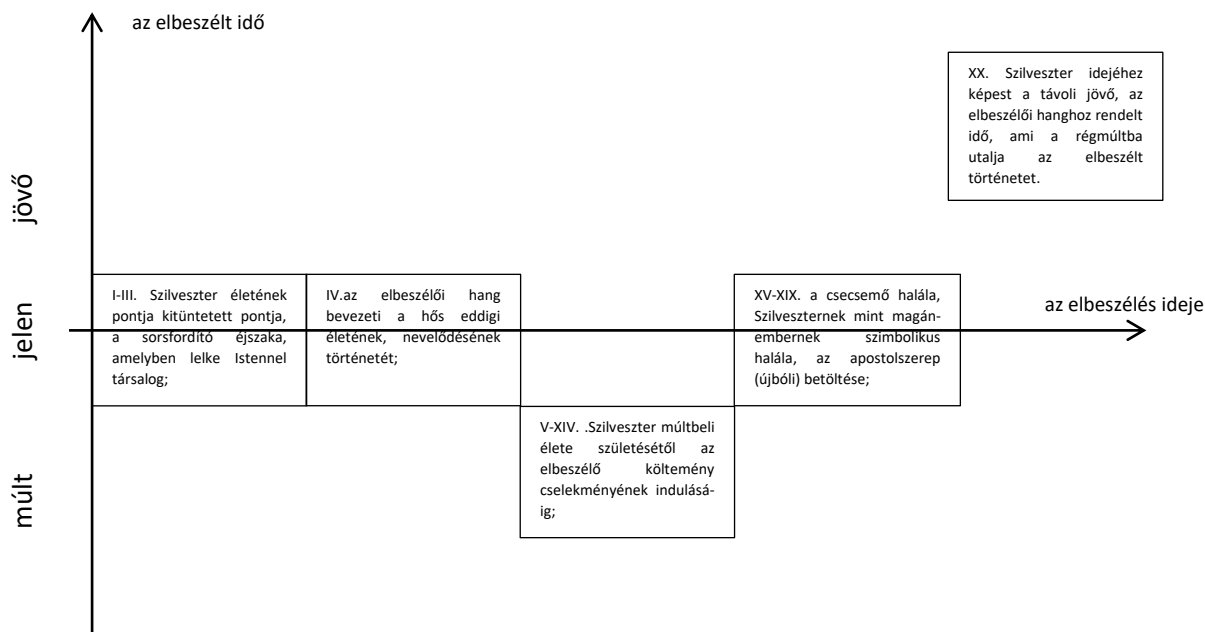

A János vitéz és A helység kalapácsa mellett ez a harmadik jelentős alkotása a verses epikában. Műfaja elbeszélő költemény: a verses regény mellett a romantika egyik kísérlete az eposzhagyomány megújítására.

Hőse Szilveszter, a szerző **alteregója** számos életrajzi utalás szerint (születésnap, a történelem mint fő olvasmány, a másolás mint megélhetésszforrás, a feleség a szülők akarata ellenére választja társául, a nép lincshangulatban üzi el, király-ellenes nézetek miatti üldöztetés, ...); de **nem azonos** (gyerekkora, házassága más, egyebek ...) vele. Három legfontosabb létélményük is közös: a természet-, a szabadság- és a szerelemélmény.

Időszerkezete

POÉTIKAI-ESZTÉTIKAI KARAKTERJEGYEI, TÖRTÉNELEMSZEMLELETE, KÖZPONTI KÉRDÉSE

A mű egészére vonatkozóan megállapítható, hogy a cselekményt elbeszélő részeknél **magasabb színvonalúak a főhős lélekállapotát ábrázoló**

- narratív részletek és az azt megjelenítő
- belső monológok.
- Szilveszter legfontosabb megszólalásainak az egyedüllét, a **magány** a jellemző beszédhelyzete. Három legfontosabb belső monológja:
- az első (az epikus időben harmadik) látomásos jelenete a III. részben, amikor Szilveszter lelke elhagyja a családot, a várost, a földet; magát a testet is, hogy **találkozzon az abszolútummal** („És szólt a lélek, az / Ős-szellem fényében fürödve”) és **megfogalmazza** előtte **szabadságélményét** („Ember hajol meg embe-
rek előtt! / Ki embertársának fejet hajt, / Az, isten, tégedet csufo!”). Eszerint az alávetettség elfogadása az emberi méltóságot sérti, aki beletörődik a szolgaságba, önmagát fosztja meg az emberhez méltó léte-
zéstől. Szabadságélménye szerint a fejet hajtó Istent, a tökéletes szellemet csúfolja meg; a 16. fejezet szerint **a szabadság kötelesség**, az alávetettség az ember szellemi lényegének, természetének megtaga-
dása. Szilveszter az ember szabadságában megteremthető önazonosságának, autentikus létének aposto-
la.
- A második (az epikus időben az első) a X. fejezetet zárja, benne a hős az abszolútumot és **a szabadságot**
a természet végtelenségében és harmóniájában tapasztalja meg („Imádlak, isten; most tudom, ki vagy?
/ Sokszor hallottam és sokszor kimondtam, / De nem értettem nevedet. / A nagy természet magyarázta
meg / Hatalmad és jószágodat...”).

- A harmadik (az epikus időben a második) a XI. részben hangzik el, **történelem- és létbölcséleti igénnyel**: „Mi célja a világnak? / Boldogság! s erre eszköz? a szabadság! / Szabadságért kell küzdenem, / Mint küzdtek érte oly sokan, / És hogyha kell, elvérzenem, / Mint elvérzettek oly sokan!” – az emberiség története eszerint olyan célelvű folyamat, amelyben **a szabadság kiterjesztésével érhető el a világ boldogsága**.

Ezzel a három szférában (transzcendens, természeti, történelmi) értelmeződő szabadságfogalommal Hegel felfogásához áll közel. A hegeli elképzelés szerint a térben, időben kiterjedő abszolút szellem (világszellem, Isten) az emberi történelem során a szabadságeszme egyre tökéletesebb megvalósulásában ismer magára, és teljesedik ki. A romantika körforgásvétele szemben a történelem előrehaladását tételezi (iróniával?); kérdése nem az, hogy eljön-e a szabadság kora, hanem a „**Mindig másoknak éljen-e / És sohase' magáért?**” problémája.

A mű központi kérdése **a romantikus individuum (ember) és a közösségi költő (polgár) egymáshoz való viszonya**. Az apostol e két szerepet **kizáró ellentétként** ábrázolja („Az ember meghalt benne s él a polgár.”) Az apostolszerepet a mű világában csak az önmagától, személyes értékeitől elfordulva töltheti be Szilveszter; alakjában a személyiség- és örömelvű magánember szerepe összeegyeztethetetlennek mutatkozik a lemondó, mártíromságot is vállaló apostolszereppel. Ugyanakkor a felesége haláláról való látomását követően már a szabadság is pusztá, üres szónak mutatkozik számára: „Te voltál célja életemnek, / Te általad s te érted életem, / Szerelmem istenasszonya, / Te egymagad voltál **valóság**” (ld. a Minek nevezzelek zárlatát); / A többi? az emberiség, szabadság, / Ez mind üres szó, pusztá ábránd, / Melyért bolondok küzdenek. / Te egymagad voltál **valóság**, / Szerelmem istenasszonya! / És én örökre elvesztettelek!”

Szilveszter meglehetősen statikus figura, ábrázolása nevelődéstörténete ellenére sem hordoz valódi időbeliséget; egyedül **a néphez való viszonya változik meg**: érzelmileg elkötelezett marad iránta, de belátja, hogy **támogatására a belénevelt előítéletek és félelmek miatt nem számíthat**. Ezért nem jelenhet meg már mint a népet vezető látnok-próféta, hanem csupán a szabadság küldetéses apostolaként léphet fel. **Kiválasztottsága** a többi emberé fölé növvé **lehetőség, ám egyúttal végletes magány**, egyedüllét is. Hiába a nagy lelkek érlelő sugara, a „kiskorú”, szolgálalkú **nép maga is cinkos a rabság állapotának fenntartásában**; mint Krisztust Péter, Szilvesztert, a szabadságáért küzdő apostolt is háromszor tagadja meg a nép.

HANGNEM

A fentiek értelmében érthető, ha az elbeszélő költemény meghatározó hangja a **tragikus iróniáé**, hiszen a polgár szerepének betöltése a személyes értékek (individuum, szerelem, család; az egyszeri és megismételhetetlen élet) pusztulásával valósul meg, majd maga az apostoli szerep is kétes sikerűnek bizonyul.

AZ ELBESZÉLŐI NÉZŐPONT

A mű elbeszélői pozíciójának legszembetűnőbb vonása a **nézőponthelyzet sokfélesége**. Az elbeszélő

- csak ritkán irányítja a figyelmet **saját narrátori működéskére** („Elmondjam a történetet, / E férfi életét? / Elmondom azt... ha festeném, / Ugy festeném le, mint egy patakot...”, „Leírhatnám-e úgy is azt a kint, / Mely a szegény asszony szívét / Ezer körömmel szaggatá?”),
- hangja inkább **összekapcsolódik a befogadó nézőpontjával**, vagyis úgy szólal meg, mint ahogy az olvasó tenné, aki nem tudja, mi következik, de kíváncsi, kérdéseket tesz fel magának („Kik laknak itten?”, „Hol járhat e virrasztó férfi lelke?”), ami elbizonytalanítja az elbeszélői helyzetet.
- **A szereplőket időnként megszólítja, többször szenvedélyesen kommentálja** is a helyzeteket: ilyenkor **a nézőpont belsővé válik**, de nem azonosul egyik szereplőével sem.
- Előfordul, hogy az elbeszélő **a jelenlévő néző helyzetéből szólal meg** („Népetlen a város... ki járna ily / Időben kinn?”), így billentve az **énelbeszélés** irányába a narrációt.
- Szép számmal van példa arra, hogy az elbeszélő **elhallgat és a szereplőknek adja át a szót**, ami a dráma felé tolja a szöveget. Ezekben az esetekben a szereplők (kocsis, tolvaj, banya, nevelő) beszédmódja autentikus (hiteles); Szilveszter az egyetlen, akié hasonlít az elbeszélőére.

A narratív struktúra a mű gyenge pontja: bántó aránytalanságok (míg a koldusasszony és a tolvaj jelenete terjedelmes, a jelen sorsdöntő eseményei, a jövő történései meglehetősen kidolgozatlanok; melodramatikus (hatásvadász, érzélgős) és valószínűtlen fordulatok (éhhálál, az úr lánya a jegyzőbe szeret bele, hírhalál,...) viszik előre a cselekményt.